

IRODALOM.

Középiskolai kérdések a szegedi tankerület középiskolai igazgatóinak értekezletén. Közzéteszi Dr. Kisparti János tankerületi királyi főigazgató. Szeged, 1936. A Szegedi Tankerület Közleményeinek 1. száma. 148. oldal. 8o

A mű elején lévő tájékoztatóban Dr. Kisparti János tankerületi királyi főigazgató közli, hogy a közoktatásügyi igazgatásról szóló 1935. VI. t. c. alapján létesített szegedi tankerület középiskoláinak, továbbá az autonóm középiskolák igazgatói a múlt év március havában igazgatói értekezletre gyűltek egybe, amelyen az elnöklő főigazgató által előzetesen kitűzött s a tankerület valamennyi középiskolájának tanártestületei által előzetesen kidolgozott, tételenként megbeszélt, majd az igazgatói értekezlet előadói által ismertetett, illetve összefoglalt 5 tétel megvitatása s egyes tárgyakra vonatkozóan az előadók javaslatainak megbeszélése volt a cél.

Dr. Kisparti János főigazgató elnöki megnyitójában a középiskolák küldetés-szerű szerepét a magasabbrendű műveltségnek az egymásután következő nemzedékek számára való közvetítésében, a *homo europeus* kialakításában és két művelődési eszményünknek: az *antiquitásnak* és a *kereszténységnek* valósággá érlelésében jelölte meg. Megállapítása szerint középiskolai törvényeink szellemében azon is munkálkodnunk kell, hogy a nemzeti élet vezetői elsősorban erkölcsileg legyenek képesek az európai kultúra és civilizáció megértésére, elbírálására és megvédelmezésére. Ezért kell a középiskolának elsősorban nevelő-művelő iskolának lenni, mely fokozottabb mértékben vegye figyelembe az egyéni és nemzeti élet valóságát. A középiskolának s távolabbi értelemben a nemzetnek e nemzeti életünkre döntő fontosságú munkájában ezért van *jó tanár*ra szüksége.

A fentiek megállapítása kapcsán tartotta szükségesnek a szegedi tankerület királyi főigazgatója 3 tétel keretében elsősorban a *tanárképzés* kérdésének annyira időszerű megvitatását, 2 tétel kitűzésével pedig igen időszerű *kultúrpolitikai meg-gondolások* megbeszélését.

Az igazgatói értekezlet tárgysorozatán a következő 5 tétel szerepelt: 1.) A középiskolai tanárképzés. 2.) Az igazgató feladata a kezdő tanár továbbképzésében. 3.) A középiskolai tanár szakképzettsége, pedagógiai készsége és általános műveltsége. 4.) A szelekció. 5.) Az osztályozás.

Az 1. tétel előadója *Schill Fülöp* tanker. kir. főigazgató, a szegedi állami Árpád-házi Szent Erzsébet leánygimnázium igazgatója volt, aki elaborátumának bevezetőjében a tanárképzés problémájával kapcsolatban felteszi a kérdést, hogy a tanárképzésnek az 1924. évi XXVII. t. c. alapján történt újjászülése beváltotta-e a hozzáfűzött reményeket? Ezután a különféle iskolák elaborátumait összefoglalóan ismertet, kiemelve valamennyi dolgozat főproblémájaként szereplő azt a kérdést, hogy vajon tudósokat avagy tanárokat kell-e az egyetemek bölcsészeti karán és a tanárképzőben képezni. Ez a kérdés-tengely, mely körül az előadók és az egyes tanári

testületek tanácskozásainak felszólalói mozognak. A főtörekvés — előadó szerint — az legyen, hogy olyan modus vivendi találtassék, mely a két célt: a tudományos és a tanári kiképzést, egymás kára nélkül téve lehetővé, egymást kiegészítsék és erősítsék.

Előadó az egyes elaborátumokban foglaltak mérlegelése után, javasolja az 1924. évi XXVII. t. c. és a hozzátartozó Szabályzat teljes végrehajtását, továbbá oly intézkedések megtételét, melyek a végrehajtás eddigi folyamán máris felmerült hiányokat kiküszöbölik. Szükséges, hogy a tanárjelöltek szaktárgyaik alapelveit, annak minden ágát, tudományos módszereit 4 esztendő alatt lelkiismeretesen megismerhessék és alaposan elsajátíthassák. Az elméleti és gyakorlati kiképzés közötti átmenet biztosítása céljából a tanárképzőintézetben olyan előadások tartását tartja szükségesnek, amelyekből a jelöltek szaktárgyaik módszeres kezelésére nézve alapos tájékozódást nyerhetnek. Elodázhatatlanul szükséges minden egyetemi városban gyakorlóközépiskola felállítása, nagyobb anyagi áldozat kényszerű elkerülése esetében a gyakorlásra kijelölt iskolák számára megfelelő ellátmány biztosítása s a vezetőtanárok illetményeinek rendezése. A filozófiai és pedagógiai elméleti kiképzés az egyetemi tanulmányok elejére volna beállítandó, az egyetemi tanulmányok utolsó évében, a jelenleg is előírt metodikai és didaktikai előadások mellett, hallgasson a jelölt gyermeklélektani és gyermektanulmányi előadásokat is. A természettudományi tárgyak tanárainak laboratóriumi kiképzése alaposabb és a középiskolai anyaghoz mértebb legyen. A tanárképzőintézeti metodikai előadások — legalább részben — tudományosan képzett, de elsősorban tanári gyakorlatban kiváló középiskolai tanárok kezébe kerüljenek s minél inkább legyenek kapcsolatban a gyakorlóiskolával és az ott működő vezetőtanárokkal. Ezt a szorosabb kapcsolatot leginkább önálló pedagógiai szemináriumok felállításával s azokkal egy fedél alatt létesítendő kollégiumok vagy internátusok létesítésével lehetne megteremteni. Azt is szükségesnek tartaná előadó, hogy a zsúfoltság elkerülése céljából a gyakorló tanárjelöltek nemcsak egyetemi székhelyeken, hanem a tankerületi királyi főigazgatók székhelyein működő középiskolákba is beoszthatók legyenek. Végül előadó a bölcsészhallgatók egyetemi felvételénél a legszigorúbb szellemi, testi és erkölcsi szelekció alkalmazását, a tanárok továbbképzésének biztosítása érdekében jól felszerelt tanári könyvtárak létesítését, a meglévők tervszerű és fokozatos továbbfejlesztését, alaposan felszerelt szertárak létesítését, szünidei továbbképző-tanfolyamok rendezését, külföldi tanulmányutaknak anyagi és erkölcsi tekintetben való lehetővé-tételét tartja szükségesnek.

A 2. tétel előadója *Járay Imre*, a szentesi állami Horváth Mihály gimnázium igazgatója volt. Rámutat az igazgatónak a kezdő tanár vezetésében sokszor sorsdöntő szerepére, amely feladat nagy körültekintést, tapintatot, jó emberismeretet, sokszor kellő erélyt, majd megértést és szeretet kíván. Az igazgató kötelessége a kezdő tanárt szaktudományában való továbbképzésre s a pedagógiai irodalom állandó tanulmányozására buzdítani, a tanár ezirányú tevékenységét állandóan ellenőrizni, a tanulókkal, a kartársakkal, szülői házzal szemben való eljárását figyelemmel kísérni s legfőképpen odahatni, hogy a fiatal kartárs, a pedagógiai és didaktikai irányítás mellett, a jó és értékes tanári egyéniség kialakulásához szükséges összes kellékeket is megszerezhesse, s hogy a kezdő tanár az iskola problémáit élesen látó, s azokat egyénien megoldó aktív magyar nevelővé váljék. Az igazgató ezirányú tapintatos munkája nem lehet szabványokba merevedett eljárás, ha a cél egyforma is, a követendő módszer részleteit a kezdő tanár egyéniségéhez kell szabnia. Ezért kell az igazgatónak tájékozódást szereznie a kezdő tanár tudásáról, gondolkodásáról, hajlamairól, képessé-

geiről, esetleges hibáiról és egyéb — sokszor a kezdő tanárnak egész összegyéniségét is megmagyarázó — külső életkörülményeiről. — Az iskolai munkába bekapcsolódó kezdő tanárnak az igazgató az első hetekre csak irányító utasításokat adjon, hogy annak a nevelői munkába való beállítását biztosítsa. Tartson az igazgató a fiatal tanárral megbeszélést az iskola mindenirányú életének mozzanatairól és a tanár kötelességeinek sokrétű lehetőségéről. De az igazgató legyen e mellett a fiatal tanár tanácsadó segítőtársa is. Ezirányú szerepe a kezdő tanár általános műveltségének gyarapítására, az iskolán kívüli tényezőkkel való eljárásnak szabályozására, a társadalmi munkában való részvétel minőségének és mennyiségének az irányítására is terjedjen ki. Az igazgatónak azonban nemcsak mint hivatalfőnöknek, pedagógiai vezetőnek, tanácsadónak és kollégának, hanem mint embernek is látnia kell a kezdő tanár-embert, látnia kell pedig sokoldalú műveltségével, elméleti készségével, gyakorlati érzékével, elemző képességével, mindenre kiterjedő figyelmével, személyes jó példaadásával, éles elmével és meleg szívvel, az igazgatói tulajdonságok mindmegannyi kívánatos és annyira szükséges tulajdonságaival.

A 3. tétel előadója Nagy Miklós, a szeghalmi református Péter András gimnázium igazgatója volt. Megállapítja, hogy az igazi tanáregyéniség legkiemelkedőbb tulajdonságai: az alapos szakképzettség, a biztos pedagógiai készség és az általános műveltség, oly összetételben azonban, hogy e hármas főkövetelmény egyike se tengjen túl a másik rovására, hanem azok között a szükséges összhang biztosíttassék. A minél alaposabb szaktudás megszerzése az első követelmény. Gondoskodni kell azonban arról, hogy a nagy energiával megszerzett szaktudás meg ne merevedjék, hanem állandó önművelő munkában frissüljön fel, a tudományos kutatások újabb eredményeivel pedig állandóan gyarapodjék. A pedagógiai készség 5 forrása gyanánt a velünk született testi és lelki adottságokat, saját diákéletünk tanulságait, az egyetemi tanulmányi időt, a gyakorlóközépiskolában eltöltött évet, végül pedig tanári működésünket jelöli meg. Az általános műveltség megszerzése terén azonban nem állhatunk elő túlzott követelményekkel. Előadónak a középiskolai tanár szakképzettségére, pedagógiai készségére és az általános műveltség megszerzésére vonatkozó kívánatos, szükséges és megvalósítható javaslatai a következők. — Minden intézetben legyen olyan hospitálási könyv, melybe a kartársak az egymás óráin tett látogatások tapasztalatait bevezetik. Ezekre a bejegyzésekre a meghospitált tanár is megtenné a maga észrevételeit. Munkaközösség jegyében olyan szak- vagy általános irányú értekezletek tartását ajánlja, melyeken a kartársak a különféle irodalmi termékekben olvasott és érdeklődésre számot tartó gondolatokat ismertetnék. Az egyes iskolák tanári testületei kapcsolódjanak bele a magyar vidékkutatás munkájába. Kívánatos volna egy tanterületi pedagógiai kölcsönkönyvtár létesítése, új pedagógiai folyóirat indítása, mely bőséges hazai és külföldi pedagógiai folyóiratszemlét is tartalmazna. A tankerületi főigazgató saját kerületében rendezzen továbbképző tanfolyamokat különös figyelemmel a gyakorló tanárok szükségleteire, iskolaközi kölcsönös hospitálásokkal, cseretanár-intézménnyel, didaktikai vezérkönyvek szerkesztésével és módszertani vezérfonalak kiadásával. Kívánatosnak és hasznosnak tartja a már megkezdett igazgatói értekezletek további megrendezését. Előadó ezenkívül még a következő közérdekű kívánságokat terjeszti elő. Igen szükséges a tanári pályára készülő ifjúság szigorú és lelkiismeretes szelektálása rátermettség szerint; kívánatos a tanárképzés reformja, az egyetemi képzésnek, tanárképzőintézetnek és a gyakorlóközépiskolának átszervezése. A tanárképzés választassék el a tudósképzéstől, majd az egyetemiek bölcsészeti fakultásainak átcsoportosítását ajánlja úgy, hogy a filozófiai és neveléstudományi studiumoknak Budapesten való

összpontosításával minden tanárjelölt 1—2 évet a fővárosban végzendő tanulmányokra fordíthatna. Előadó a mai tanárképzőintézeteket tekinténé a tanárképzés igazi főműhelyei gyanánt, a mai gyakorlóközépiskolákat pedig inkább irányító középiskolákká szervezné át. A vidéki egyetemeken nyári tanfolyamok felállítását tartja szükségesnek, melyek ne csak a tudósképzés, hanem a gyakorlati továbbképzés céljait is szolgálnák. A tanulmányi felügyelők tartsanak bemutató tanításokat, rendeztesse nek tanárok számára olcsó külföldi tanulmányutak, végül megfontolandónak tartaná a magasabb fizetési osztályokba való előlépést egy-egy vizsga letételétől függővé tenni. Végül előadó súlyt vet arra, hogy anyagi gondoktól mentes és független tanárságot kellene teremteni.

A 4. tétel előadója *Dr. Tihanyi Béla* szegedi kegyesrendi gimnáziumi igazgató volt, aki a kitűzött kérdést a következő szempontok szerint vizsgálja. — 1.) Szükséges-e a szelekció? 2.) Mikor, hol és hogyan történjék a szelekció? 3.) Hogyan háríthatók el a szelekció nehézségei? Végül az előadó megvilágította azt az ellenhatást is, mely a társadalom részéről az iskola szelektáló munkája ellen irányul.

A szelekció megkívánja, hogy a magasabb általános műveltség elsajátítása, a szellemi erőknél a felsőbb tanulmányok végzéséhez szükséges pallérozása csak azok számára legyen lehetséges, akiket tehetségük erre képessé tesz. De megkívánja a szelekciót a nemzet társadalmának arányos tagozódása, a vezető rétegek szükséges kvalitásainak biztosítása, a lateiner-adottságúaknak gyakorlati életpályákra való szorítása és az aggasztóan emelkedő szellemi munkanélküliség növekedésének megállítása. Előadó szerint a szelekció a középiskolai tanulmányok egész tartamára és az érettségi vizsgálatra is kiterjedő feladat, melyet a középiskolai tanárságnak vállalnia kell. A továbbiakban előadó a középiskolába való átlépést, történjék az akár az I., akár valamelyik magasabb osztályba — felvételi vizsgálatához kötné s e vizsgálatok közül leginkább a felsőbb osztályok felvételi különbözeti vizsgálatait tenné szigorúakká. Bár a szelekciós munkának sohasem szabad egészen szünetelnie, mégis a tanulóknak I-IV. osztályos tanulmányi időszaka a tanár részéről a várakozás ideje lenne. A IV. osztály elvégzése után azonban a tanuló csak abban az esetben léphessen a középiskola V. osztályába, ha a felsőbb tanulmányokra való alkalmasságát a tanári testület külön megállapította. Az érettségi vizsgálat szelekciós munkáját az 1934. évi XI. t. c. 38., 39. és 40. §-ai szabályozzák.

A tanári testületnek minden esetben, de különösen a szelektálás munkájában, hivatása magáslátán kell állania. A tanári testületnek jól megfontolt, de egyesekre hátrányos ítéletei elkeseredést fognak teremteni a társadalomban, ami miatt majd támadások is érik a tanárság egyetemét. Ezért a tanári ítéleteket is oly védelemben kell majd részesíteni, mint aminőben a bírói ítéletek részesülnek. A tanári testületek határozatain az etikai magasságokban válnak hozzáférhetetlenné, amelyeknek előfeltetele azonban a tanári függetlenség biztosítása. A szelektálás nehézségeinek tárgyalása során előadó rámutat a kislétszámú iskolák, esetleg az azokkal összefüggő internátusok és a magániskolák szerepére, majd ez utóbbiak működése szigorúbb ellenőrzésének szükségességére. A középiskola IV. osztályából kiszelektált gyermekek boldogulásának biztosítása érdekében szükséges az 1883. évi I. t. c. — a minősítési törvény — megváltoztatása s a középiskolákba nem való tanulóknak mezőgazdasági, ipari és egyéb gyakorlati pályákra való irányítása. Ezért van szükség a mezőgazdasági élet gyökeres átalakítására, különféle munkatáborok és egyéb munkalehetőségek létesítésére.

Az 5. tétel előadója *Dr. Benkő István* tanügyi tanácsos, a szegedi tankerület középiskolai ügyeinek azóta nyugalombaavonult szakelőadója volt. — A lelkiismeret-

tesen végzett osztályozásnak — ennek a bonyolult munkának — pedagógiai és erkölcs-nevelő jelentőségéről értekezik, az egyes iskolák elaborátumainak alapján kiemelve, hogy a tanulókról nyerendő hű képnek megrajzolását és a tanulókról adandó helyes bírálat megállapítását három szemszögből tartja szükségesnek: 1.) milyen a tanuló tárgyismerete, tanulmányi előmenetele; 2.) milyen a tanuló munkakészsége, szorgalma és 3.) milyen a tanuló erkölcsi felfogása, magaviselete. E három szempont közül a szorgalom osztályozása új, de ezt szükségesnek véli, mert az ernyedetlen kitartással végzett munkát nagy erkölcsi értéknek és éppen ezért megjutalmazandónak tartja. E három szemponton túlmenőleg felesleges az egyéb szempontok szerint történő osztályozás. Az osztályozás módjára vonatkozólag előadó megállapítja, hogy az nem az ellenőrző vagy az osztályozó értekezleten kezdődik, hanem az ehhez szükséges adatgyűjtésnek már a gyermeknek az iskolába lépésekor kell megindulnia. A tanulók iskolai és iskolán kívüli munkájának, magaviseletének és mindenirányú tevékenységének megfigyeléséből nyert adatok elfogulatlan, igazságos ítéletek kimondását teszik lehetővé. Ennek a tevékenységnek azonban legfőbb feltétele a tanulókkal való lelkiismeretes foglalkozás, azután a szülői házzal való intenzív érintkezés. Szól előadó a tanári noteszről, melynek megfelelő módon való használatát természetesnek és szükségesnek tartja. A tanári következetes adatgyűjtő munkának nem lehet helyettesítője a tesztrendszerrel végzett tehetségvizsgálat, mely ellenőrzésképpen legfeljebb időről-időre volna alkalmazható. — Hogy a természetszerűleg megnyilatkozó szubjektivitás a tárgyilagosságot a lehető legkevésbé veszélyeztesse, ajánlja előadó, hogy az osztályozás osztályértekezletek alapján történjék. Szükséges volna a minimális követelménynek rendelettel való megállapítása. Említést tesz előadó arról is, hogy több iskola tanári testülete a tanulmányi előmenetel fokozatainak jelzésére 5 érdemjegy bevezetését ajánlja. A tanulók általános elbírálásánál az általános osztályzat az egyes tárgyakból kapott érdemjegyek számtani középátlánya legyen. Egy-egy osztály, egy-egy intézet tanulmányi eredményének számbavétele ne csak a bukások százaléka, hanem az összes érdemjegyek százalékos egybevetése alapján történjék. Az egyes tanári testületek külön megállapításai közül figyelemreméltó pl. az, hogy valamelyik tárgyból a középiskolai mértéken felüli teljesítményt mutató V-VIII. osztályos tanuló tanulmányi értesítőjében e tényről külön megjegyzést kapjon, vagy pl., hogy a leendő tanárokat már a tanárképzőintézetben tanítsák meg helyesen osztályozni.

Az előadók nagy gonddal és szeretettel készült elaborátumainak ismertetése után Dr. Kisparti János főigazgató irányítása mellett az egyes előadásokat alapos és minden részletre kiterjedő, eszmecsere követte. A felszólalók nagy tárgyismerettel és a legtisztelietreméltóbb idealizmussal szövegltek az egyes kérdésekhez, melyeket különféle szempontok szerint az elnöklő főigazgató foglalt össze. — A tanácskozás végeztével, az értekezlet jegyzőkönyve szerint, a középiskola egész életrendjét irányító és szabályozó elvszerű javaslatok kerültek még tárgyalásra és megvitatásra. Az igazgatói tanácskozás jegyzőkönyvét Ébner János dr., gimn. tanár vezette, aki egyben a mű szerkesztésében is tevékeny részt vett.

Firbás Oszkár dr.

Nádor Jenő dr. és Kemény Gábor dr.: Tessedik Sámuel élete és munkája.
Darányi Kálmán dr. előszavával. — Budapest 1936. 130. l. (Megjelent, mint a Nagy László könyvtár 8. kötete.)

A XVIII. század utolsó és a XIX. század első négyedének kétségtelenül egyik legérdekesebb és legtermékenyebb egyénisége *Tessedik Sámuel*. Ez az európai mű-